

Emlékezés Perger Jánosra (1791-1838), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering János Perger (1791-1838), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Perger János (vezetéknéve esetenként Pergel formában szerepel a kiadványokban) jogtudós és történétíró 1791. május 15-én született Nagyváradon (Bihar vármegye). Pesten hunyt el 1838. május 25-én.

A Magyar Tudós Társaság (a Magyar Tudós Társaságot 1845 óta nevezték illetve nevezik Magyar Tudományos Akadémiának) 1831. február 17-én levelező tagjává választotta. A Magyar Tudós Társaság, 1845 után Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjait „jeles munkálkodásuk által kitűnt”, tudományterületüket alkotó módon művelő, elismert magyar tudósok köréből választotta. 1869-ig – ebben az évben került sor a Magyar Tudományos Akadémián a külső tagság bevezetésére – mód volt külföldiek levelező taggá választására is.

Utalni kívánunk arra, hogy ebben az időben a Magyar Tudós Társaság levelező tagjainak nem kellett székfoglaló előadást tartaniuk, bár az alapszabály értelmében erre is volt lehetőség. A levelező tagok részéről viszonylag ritkán került sor székfoglaló előadás tartására.

Perger János levelező tagként, hasonlóan a többi levelező taghoz, nem nyert besorolást a Magyar Tudós Társaság első alapszabálya értelmében létesített hat tudományos osztály (Nyelvtudomány osztálya, Philosophia osztálya, Történetírás osztálya, Mathesis osztálya, Törvénytudomány osztálya és Természettudomány osztálya) egyikébe sem. Perger János nagy valószínűséggel három osztály, a Nyelvtudomány osztályának, a Történetírás osztályának és a Törvénytudomány osztályának munkájában vállalt aktív szerepet, tudományos tevékenységet. Kiemelendő, hogy a Magyar Tudós Társaság hat osztálya gyakran közösen ülésezett, különösen azokban az esetekben, amikor a tudományt illető kérdésekről volt szó.

Perger Jánost igen rövid idő múlva, 1832. szeptember 3-án a Magyar Tudós Társaság rendes tagjává választotta. Rendes tagi akadémiai székfoglaló előadását még megválasztása évében, 1832. december 3-án „A hűbéri rendszerről” címmel tartotta meg.

Perger János a Magyar Tudós Társaságban (a Magyar Tudományos Akadémián) rendes taggá történő választását követően lett tagja a Törvénytudomány osztályának. Elsősorban ennek az osztálynak, melynek a többi osztályhoz hasonlóan hét rendes tagja volt, munkájában vállalt aktív szerepet. Megemlíthjük, hogy a Magyar Tudós Társaságnak összesen 42 rendes tagja volt.

Fontos megemlíteni, hogy 1830. november 17-én Magyar Tudós Társaság első 23 rendes tagját az Igazgató Tanács választotta meg. Az Igazgató Tanácsot a négy alapító tag mellett a király, I. Ferenc (1792-1835) által 1830. július 7-én megerősített 21 tag alkotta. 1845 előtt lehetséges volt az, hogy a Magyar Tudós Társaság olyan személyeket válasszon meg rendes tagnak, akik korábban nem voltak levelező tagok.

Perger János édesapja egy nagyváradai római katolikus iskola igazgatója volt, akinek 1801-ben bekövetkezett halálakor a tízéves Perger János árvaságra jutott. Atyja halálát követően anyai nagybátyja, Drágosy Miklós görög katolikus („egyesült”) püspök, majd mostohaapja, Hajdú Ferenc gondoskodott neveléséről.

Perger János szülővárosában, Nagyváradon, az 1788 óta létező királyi katolikus jogakadémián folytatott jogi tanulmányokat. Említést érdemel, hogy a nagyváradai akadémiát Mária Terézia alapította uralkodásának utolsó évében, 1780-ban. Az akadémia első főigazgatója gróf Károlyi Antal volt, akit kinevezését az 1777-ben kibocsátott Ratio Educationis alapján nyerte. Nyolc éven át

az akadémián csak a bölcsészeti tanszakon volt oktatás. 1788 őszével kezdődően, II. József uralkodása idején a jogi kar két éven át tartó (biennium) oktatást biztosított hallgatóinak. A tanévek nem tagolódtak szemeszterekre, a vizsgák letételére a tanév/ek/ végén került sor. Perger János tanulmányai idején a jogakadémián négy tanszék működött. A nagyváradi jogakadémia neves tanára volt Balugyánszky Mihály (1769-1847).

Perger János jogi tanulmányai befejezését követően, 1813-tól joggyakornokként, a királyi tábla hiteles jegyzőjeként Pesten dolgozott. Ügyvédi oklevelét, diplomáját Pesten szerezte meg 1814-ben. Ezt követően igen sikeres, a város egyik legkeresettebb ügyvédjeként működött egészen a nagy pesti árvíz évében bekövetkezett haláláig.

Ügyvédi munkája mellett foglalkozott jogtudományi és történelmi kérdésekkel. Jogi és történelmi tárgyú munkái a kor neves, széles körben ismert és olvasott magyar nyelvű tudományos folyóirataiban, a Tudományos Gyűjteményben, a Kassai Szemléelőben és a Közhasznú Esmeretek Tárában jelentek meg.

1830-ban jegyzetekkel ellátva adta közre a Werbőczy István Hármaskönyvét, a Tripartitum opus iuris consuetudinarii incltyti regni Hungariae-t. Jó tíz évvel korábban, 1819-ben Horvát István, egy évvel korábban, 1829-ben pedig Jankovich Miklós tettek közzé Werbőczy Istvánnal és részben a Tripartitummal foglalkozó tanulmányokat. Perger János a Tripartitum kommentált kiadásának elkészítésének már felhasználhatta Horvát István és Jankovich Ferenc munkáit.

A Magyar Tudós Társaság megbízásából hozzáfogott egy jogtudományi műszótár összeállításához is, de korai halála megakadályozta a munka befejezésében. Sztrokay Antal (1780-1850) fejezte be a Perger János által szerkesztett Törvénytudományi műszótárt. A Törvénytudományi műszótár jelentős hozzájárulás volt a magyar nyelvű jogi terminológia, korszerű szaknyelv megteremtéséhez.

Történetírói munkássága részben jogtörténeti vizsgálataihoz kapcsolódott. Schwartner Márton (1759-1823), a jeles statisztikus, egyetemi professzor és táblabíró nyomdokain haladva 1821-ben oklevéltani, diplomatikai bevezetést adott közre. Ez a színvonalas munkája széles körben vált ismertté.

Perger János levéltári források tanulmányozása alapján behatóan foglalkozott a középkori magyar királyság, a regnum Hungariae jogrendjének, törvényhatóságainak, rendi szerveződésének múltjával valamint a vármegyerendszer történetével. Eredményeit, egy őstörténeti bevezetővel kiegészítve 1831-ben adta közre „A’ magyar, és hazája régenten” című könyvében. Emellett 1831-ben tanulmányt tett közzé a bandériumszervezés kérdéséről. Értékes mű az egy évvel később, 1832-ben publikált munkája a jobbágysággal, az úrbéri rendszer múltjával foglalkozó munkája is.

Több műve is kézirat formájában maradt fenn. A jobbágyságról írott történeti munkája, továbbá a magyar törvények fordítása a XVI. századig, a Magyar Tudományos Akadémia levéltárába került.

Perger Jánost érdemei elismeréseként több vármegye is, így Heves, Gömör, és Kis-Hont, valamint Torna vármegye táblabírájukká választotta.

A Magyar Tudós Társaságban Perger Jánosról a fentebb már említett Sztrokay Antal, a Magyar Tudós Társaság (1845-től Magyar Tudományos Akadémia) rendes tagja tartott emlékbeszédet a Magyar Tudós Társaság 1839. november 24-én tartott ülésén.

A jogtudós és történetíró Perger János, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja méltán foglal helyet a XIX. magyar jogtudósainak pantheonjában.

Perger János főbb munkái

Bévezetés a diplomatikába vagy is z oklevél esméret tudományába, melylyet Schwartner Márton után, némelly változtatásokkal 's hasznos bővítésekel agyar nyelven adott ki Perger János. Pest, 1821.; Magyar törvénytár. Pest, 1830. és A' magyar, és hazája régenten. Pest, 1837.

Felhasznált forrásmunkák

Sztrókay Antal: Perger János. In: A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. 1842-1844.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu